

Elias Rogent i Amat

Teoria i pràctica
arquitectònica
a la segona meitat
del segle XIX

XLVIè Curset
Jornades Internacionals
sobre la Intervenció en
el Patrimoni Arquitectònic

Barcelona
14-17.12.2023

COAC
www.coac.cat

**ASSOCIACIÓ D'ARQUITECTES
PER A LA AGENCIA I LA INTERVENCIÓ
EN EL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC**

14 de desembre del 2023, matí: Visites a edificis de l'arquitecte Elias Rogent i Amat

1. Gran Via de les Corts Catalanes, 670: **Casa Miquel Boada** (actualment Hotel Cotton House)
 2. C. Sant Pere més Baix, 42 (interior): **Fàbrica Vilumara**
 3. Barri del Palau: cases del carrer Palau, 4 (**casa Manuel de Compte**), c Avinyó , 25 cantonada c. de la Comtessa de Sobradíel (**Casa Isidre Sicart**) i c. d'Ataülf, 4 (entrada per c. Palau, 5) **Capella del Palau**
1. **Casa Miquel Boada**, després Casa del Gremi del Cotó (1961) i actualment Hotel Cotton House (2015)

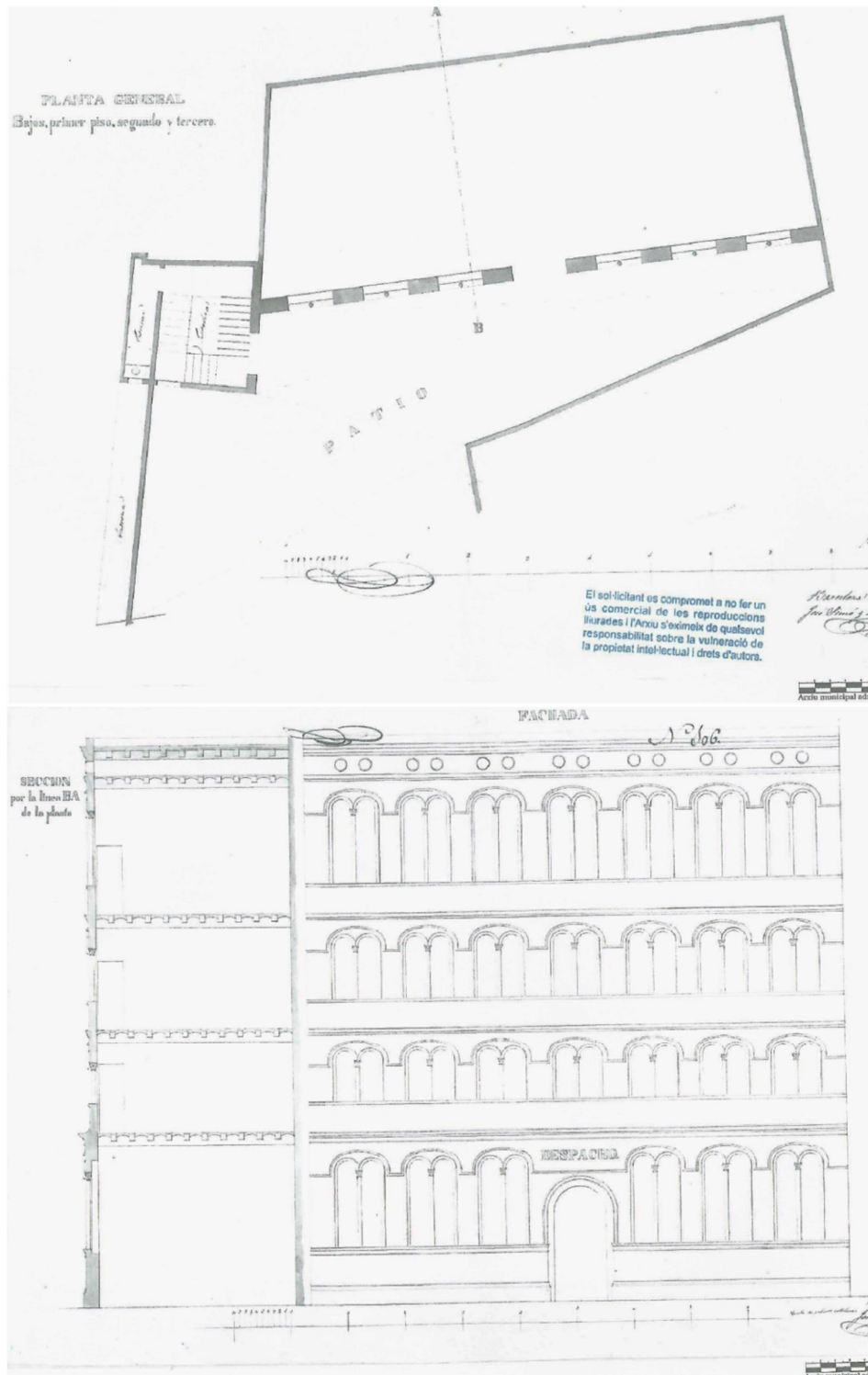
)

Façana original de la Casa Miquel Boada, a la Gran Via de les Corts Catalanes, 640, projecte i obra d'Elias Rogent i Amat de l'any 1876 (Foto: Revista Arquitectura, Madrid 1950).

2. Fàbrica Vilumara

Planta general (bajos, primer piso, segundo y tercero), fachada y sección (por la línea BA de la planta), plànols de l'arquitecte José Simó (AMC de Barcelona, facilitats per Mercè Berenguer, arquitecte)

3. Barri del Palau

Aquest conjunt de carrers pren el nom de l'antic Palau Reial Menor ja que ocupa, bàsicament, els terrenys on aquest s'assentà entre els segles XIII i XIX (veieu escrit d'Eduard Riu-Barrera, adjunt) i (*).

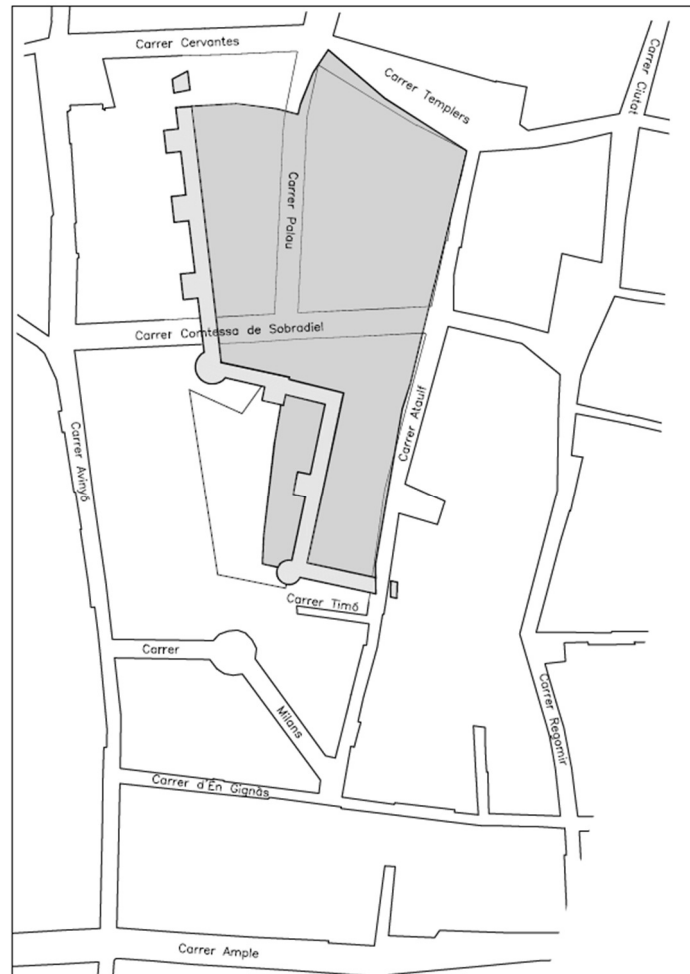

Figura 1 (*) Àrea que ocupaven els edificis i dependències del Palau Reial Menor

a) Cronologia de la formació de l'actual barri del Palau (*)

1848: els Comtes de Sobradíel, propietaris del Palau, fan aixecar un plànol de la seva propietat, a partir d'un plànol de Josep Mestre Gramatges de l'any 1832)

1849: Francesc Milans demana permís per obrir un carrer (el futur carrer Milans) entre els d'Avinyó i Ataulf amb una placeta de planta poligonal al mig.

1852: Josep Buxeres, apoderat dels comptes de Sobradíel, demana permís a l'Ajuntament per obrir 3 carrers a través de la propietat del comtes, segons plànol de l'arquitecte Josep Nolla. Ja

Elias Rogent i Amat

Teoria i pràctica
arquitectònica
a la segona meitat
del segle XIX

XLVIè Curset
Jornades Internacionals
sobre la Intervenció en
el Patrimoni Arquitectònic

Barcelona
14-17.12.2023

COAC
arquitectes.cat

**ASSOCIACIÓ D'ARQUITECTES
PER A LA AGENCIA I LA INTERVENCIÓ
EN EL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC**

en aquell moment es diu que es vol conservar la Capella del Palau. Durant la tramitació es produeix alguna lamentació per l'enderroc del Palau.

1854: el 2 de juny es concedeix permís per l'enderroc i obertura dels carrers

1856: el 6 de maig la comtessa de Sobradiel es ven la propietat a Manuel de Compte

el 23 de juny: Manuel de Compte sol·licita l'inici de l'obertura de 2 dels 3 carrers projectats (actuals c. Palau i de la Comtessa de Sobradiel i es renuncia al que es volia dedicar a Lluís de Requesens)

1859: els arquitectes Elias Rogent i Francesc Daniel i Molina modifiquen el plànol de Josep Nolla suprimint el tercer carrer i plantejant un gran "pati d'illa". Es vol un altre tipus d'ordenació i de dimensions de parcel·les per habitatges d'un cert "standing". Les dependències que donen a la façana del darrera cobren major importància. A la zona hi aniran a viure els comtes de Sobradiel i membres de la burgesia barcelonina del moment (Compte, Mitjans, Buxeres, Coll, Sicart, ...) i podem parlar d'uns edificis que son "una mansió amb una casa de veïns a dalt"

Figura 2: Plànol de les construccions del Palau Menor el 1832 (**)

Elias Rogent i Amat

Teoria i pràctica
arquitectònica
a la segona meitat
del segle XIX

XLVIè Curset
Jornades Internacionals
sobre la Intervenció en
el Patrimoni Arquitectònic

Barcelona
14-17.12.2023

COAC
www.coac.cat

ASSOCIACIÓ D'ARQUITECTES
PER A LA GEGÈNIA I LA INTERVENCIÓ
EN EL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC

Figura 3: Barcelona Palau (1858) E2 (***)

Figura 4: Palau Barcelona (1858) 12 (***)

Elias Rogent i Amat

Teoria i pràctica
arquitectònica
a la segona meitat
del segle XIX

XLVIè Curset
Jornades Internacionals
sobre la Intervenció en
el Patrimoni Arquitectònic

Barcelona
14-17.12.2023

COAC
www.coac.cat

ASSOCIACIÓ D'ARQUITECTES
PER A LA GEGÈNIA I LA INTERVENCIÓ
EN EL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC

Figura 5: Palau Barcelona (1858) 17 (***)

Figura 6: Enderrocs al barri del Palau, quadre de Ramon Martí Alsina (1859) (+)

Elias Rogent i Amat

Teoria i pràctica
arquitectònica
a la segona meitat
del segle XIX

XLVIè Curset
Jornades Internacionals
sobre la Intervenció en
el Patrimoni Arquitectònic

Barcelona
14-17.12.2023

COAC
arquitectes.cat

**ASSOCIACIÓ D'ARQUITECTES
PER A LA AGENCIA DE LA INTERVENCIÓ
EN EL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC**

Figura 7: Quarteró Garriga (1858) (*)

Elias Rogent i Amat

Teoria i pràctica
arquitectònica
a la segona meitat
del segle XIX

XLVIè Curset
Jornades Internacionals
sobre la Intervenció en
el Patrimoni Arquitectònic

Barcelona
14-17.12.2023

COAC
www.coac.cat

**ASSOCIACIÓ D'ARQUITECTES
PER A L'AGÈNCIA D'INTERVENCIÓ
EN EL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC**

Figura 8: Capella del Palau (façana) (++)

Figura 9: Capella del Palau (Interior) (++)

Figura 10: Carrer Palau, 4 (++)

Figura 11: Carrer Palau, 5 (++)

Elias Rogent i Amat

Teoria i pràctica
arquitectònica
a la segona meitat
del segle XIX

XLVIè Curset
Jornades Internacionals
sobre la Intervenció en
el Patrimoni Arquitectònic

Barcelona
14-17.12.2023

COAC
www.coac.cat

ASSOCIACIÓ D'ARQUITECTES
PER A LA CATEGORIA D'INTERVENCIÓ
EN EL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC

Figura 12: Carrer d'Avinyó, 25 /c. Comtessa de Sobradiel, 2 (++)

(*) Informació i fotos extretes del llibre *“El teixit residencial en la formació de la ciutat moderna. El cas de Barcelona (1840-1939) Volum 1: Les operacions de creació d’habitatge a Ciutat Vella (1840-1880)”* Maribel Rosselló (editora) Autors: Pere Hereu, Jordi Oliveras, Antoni Paricio, Carmen Rodriguez, Maribel Rosselló i Joan Serra, Barcelona Iniciativa Digital Politècnica, 2013.

(**) *Plano geométrico del piso inferior que manifiesta aproximadamente la casa y figura de los terrenos que comprenden los Edificios, Jardines, Patios, Yglesia y Casas del Palacio, vulgo Palau de la Condesa que el Exmo .Sr. Duque de Medinaceli, Marqués de Villafranca y de los Velez posee en la Ciudad de Barcelona en 1832. Levantado por D. José Mestres y Gramatges*

(***) Foto Arxiu Rogent, Collbató

(+) Foto MNAC

(++) Foto Jordi Rogent

La Capella del Palau de Barcelona, del romànic a E. Rogent

46è Curset. Jornades Internacionals sobre la Intervenció en el Patrimoni Arquitectònic 2023. Elias Rogent i Amat.

E. Riu-Barrera

Arqueòleg i historiador

Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya

La capella anomenada del Palau al carrer d'Ataülf es troba enmig de la ciutat vella barcelonina, dins del que havia estat el recinte romà i pròxima a la ferma muralla que el tancava. Un sector d'aquesta fortificació dotada de torres i habitatges va esdevenir a mitjan segle XII possessió de l'orde del Temple de Jerusalem. Al llarg del segle XIII aquesta possessió va esdevenir la casa principal de la comanda o unitat administrativa de l'orde templera establerta a Barcelona. Consta documentalment que cap el 1250 hi constituïren una capella dedicada a la Mare de Déu, que en part ha de correspondre al temple avui en peu. L'orde templera fou abolida el 1312 i els seus béns passaren en terres catalanes a l'orde de Hospital de Sant Joan de Jerusalem, i la comanda barcelonina va estar en les seves mans de 1317 a 1328 en què fou adquirida pel bisbe i capítol de Vic. Entre 1367 i 1368 el rei Pere III el Cerimoniós va adquirir la casa i annexos a fi de destinar-los a residència palatina de la reina Elionor de Sicília, i per aquest motiu els edificis preexistents foren objecte de profundes reformes i ampliacions.

D'ençà la mort de la reina fou anomenat Palau Reial Menor, en contraposició el vell palau o Major, residència del rei i d'origen romànic que hi ha situat al costat de la catedral. Va restar en possessió de la monarquia fins que el rei Joan II va cedir-lo el 1457 a Galceran de Requesens, lloctinent general o governador de Catalunya, per bé que la capella no va pervenir efectivament al seu llinatge nobiliari i de dignataris reials fins que l'emperador Carles V va cedir-los el patronatge 1542. Segurament fou llavors quan els nous possessors emprengueren les obres que li donaren en bona mesura la configuració que avui presenta. Entre els segles XVI-XIX el palau i la capella foren propietat de diferents cases nobiliàries espanyoles successores dels Requesens, fins que pervingué els comtes de Sobradiel que adquirien el trist honor de destruir el complex palatí medieval en una gran operació immobiliària executada entre els anys 1848-1859. De tot ell només va restar en peu la capella que per iniciativa dels Sobradiel va reformar l'arquitecte E. Rogent vers 1866-1868. Posteriorment, el 1921 aquesta mateixa casa nobiliària en va fer donació a la companyia de Jesús que encara actualment en té la propietat. També llavors va ser objecte de reformes i damunt seu va alçar-se l'estatge de la revista de ciència *Ibérica*. Sense culte entre 1932-1939 per la dissolució dels jesuïtes durant l'etapa republicana, va ser recuperada arran la victòria franquista i objecte de modificacions al seu interior en els anys posteriors.

Elias Rogent i Amat

Teoria i pràctica
arquitectònica
a la segona meitat
del segle XIX

XLVIè Curset
Jornades Internacionals
sobre la Intervenció en
el Patrimoni Arquitectònic

Barcelona
14-17.12.2023

COAC
www.coac.cat

**ASSOCIACIÓ D'ARQUITECTES
PER A L'AGÈNCIA D'INTERVENCIÓ
EN EL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC**

L'edifici consta d'una sola nau de planta rectangular i dimensions reduïdes (25 x 10,6 m.) amb una capçalera també carrada i orientada aproximadament vers ponent. L'interior està dividit en sis trams per cinc arcs lleugerament apuntats, i cada tramada és coberta amb voltes de creuria gòtiques. Hi ha tres capelles laterals del mateix estil a la banda de muntanya amb una tribuna damunt seu, mentre que a la banda de mar o migdia presenta altres tres capelles menors i d'aparença simètrica, si bé de configuració i època molt posterior. La façana principal, situada vers llevant i oberta al carrer d'Ataülf, es correspon a la reforma del Vuit-cents i no a la fàbrica antiga, que tenia l'accés principal a sud des del pati principal del Palau Reial Menor o del Governador.

En el seu aspecte actual el temple és fruit d'una llarga història constructiva que s'inicia a mitjans segle XIII, si no pas abans. Del la fàbrica romànica primitiva en resta, almenys, la caixa perimetral de la nau i els cinc arcs de diafragma que d'origen rebien una coberta a doble vesant amb armadura de fusta. La part alta dels murs sobre aquestes arcades conserva importants vestigis de pintura mural amb representació de figures i motius geomètrics que es daten a la segona meitat del segle XIII i estilísticament poden situar-se en l'anomenat gòtic lineal. Malauradament atesa la situació d'aquests vestigis al sostremort configurat en els carcanyols entre l'extradós de les voltes gòtiques i les grans jàsseres de ferro de sustentació del pis superior, es fa molt difícil la seva apreciació i de fet només se'n coneix una petita mostra, pendents d'exploració sistemàtica i recuperació. Tot i això no hi ha dubte que constitueixen el millor conjunt conservat de pintura mural religiosa de la Barcelona del seu temps. També dels anys més reculats de la capella són les pintures de formulació geomètrica que decoren els dos nínxols que flanquegen per la banda interior el portal principal. Cal pensar que inicialment tot l'espai interior comptada amb decoració mural pintada. El portal vuitcentista del carrer d'Altaulf integra un seguit d'arquivoltes amb impostes decorades, acompanyades de dues mènsules esculpides amb figures d'adscripció tardo-romànica que procedeixen de l'antic accés meridional.

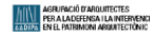
Com s'ha dit quan vers mitjan segle XVI el temple va revertir de ple als Requesens fou objecte d'una notable reforma que va consistir, fonamentalment, en la disposició sota l'embigat de la teulada primera d'unes voltes de creuria obrades amb rajola i d'acord a l'expressió tardo-gòtica imperant. Alhora es bastiren les tres capelles laterals del costat nord, sobremuntades per tribunes comunicades amb la residència palatina i es va renovar el mobiliari litúrgic. Foren aquestes obres les que deixaren la pintura mural antiga confinada entre l'extradós de les noves voltes i l'embigat de la teulada. Més tard, en el segle XVIII hi va haver noves adaptacions de l'espai intern a l'estètica i litúrgia barroca, amb instal·lació de gelosies a les tribunes i segurament l'obertura d'una alta lluernia o cimbori en el tram precedent al presbiteri. Tanmateix la transformació essencial es va deure a la intervenció de Rogent en el decenni de 1860, acte seguit de l'operació immobiliària que havia fet desaparèixer el palau medieval. Degut a la reurbanització de l'entorn va quedar condemnat l'accés original i el frontispici es va disposar al nou carrer

Elias Rogent i Amat

Teoria i pràctica
arquitectònica
a la segona meitat
del segle XIX

XLVIè Curset
Jornades Internacionals
sobre la Intervenció en
el Patrimoni Arquitectònic

Barcelona
14-17.12.2023

d'Ataülf, vers orient. Aquest va adoptar un coronament triangular a doble vessant, espadanya central, amb la superfície emmarcada per arquets i lesenes de tipus llombard, rosassa amb columnetes radials i porta allindanada guardada per arquivoltes que com s'ha dit aprofiten elements romànics. L'actuació més important a l'interior fou l'adopció d'una planta d'aparença simètrica per l'agencament de tres capelles enfrontades a les antigues del costat nord i amb l'obertura al mur de damunt d'uns finestrals, tot plegat amb expressió neogòtica. Probablement llavors l'absis carrat va prendre una disposició poligonal en tres llenços, que en la dècada de 1950 foren recoberts d'un aparent carreuat.

El fet és que Rogent va combinar en la seva intervenció dos medievalismes de repertori sense cercar pas cap unitat d'estil. Al contrari va remarcar-ne o mantenir-ne la diversitat, i mentre a l'exterior optava per un neoromànic que val a dir tenia remota relació amb la plàstica antiga del propi edifici, a l'interior seguia més literalment l'expressió tardo-gòtica de la reforma dels Cinc-cents. El frontis per ell formulat no ha arribat incòlume a l'actualitat, sinó que en els anys de 1920, un cop en mans del jesuïtes, es va construir l'estatge superior continuat en façana també amb estètica neoromànica, va desaparèixer l'espadanya i s'obriren sengles finestrals allargassats i de mig punt a banda i banda de la rosassa.

Finalment cal remarcar que donada la seva situació el temple és malauradament encara molt desconegut pel públic i completament des del punt de vista arqueològic. No ha estat mai objecte d'actuacions rigoroses d'exploració ni restauració, i així incomprendiblement l'important conjunt pictòric que conserva segueix ignorat i sense mesures de protecció adients.

Bibliografia

P. Beseran "El Palau Reial Menor de Barcelona" *L'art gòtic a Catalunya. Arquitectura* vol. III *Dels palaus a les masies* (coord. E. Riu-Barrera), Enciclopèdia Catalana, Barcelona 2003 p. 169-171. Versió en línia.

J. Flaquer *Historia del Palau Reial menor de Barcelona*, 2010.

J. Fuguet "La casa del Palau del Temple de Barcelona" *Locus Amoenus* n. 7 (2004) p. 99-109. Versió en línia.

C. Mancho "Notes sobre les pintures murals de la Reial Capella del Palau (Barcelona)" *Miscel·lània d'art medieval i modern. Liber amicorum Roma Terés i Tomàs* (a cura de J. Vidal), Viella 2023 p. 367-380. Versió en línia.

Elias Rogent i Amat

Teoria i pràctica
arquitectònica
a la segona meitat
del segle XIX

XLVIè Curset
Jornades Internacionals
sobre la Intervenció en
el Patrimoni Arquitectònic

Barcelona
14-17.12.2023

COAC
www.coac.cat

ASSOCIACIÓ D'ARQUITECTES
PER LA AGENCIA LA INTERVENCIÓ
EN EL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC

Barcelona, desembre 2023.